

Řízení smírčí a rozhodčí v civilním řízení soudním.

Karel Gerlich.

Smlouva o rozsudím podle § 577 c. ř. s. a § 767 o. s. p. jest autonomní normou stran, která stanoví, že rozhodnutí určité rozepře neb všech sporů z jistého právního poměru (povinnostního vztahu) mezi stranami vzešlých, má se státi osobami k tomu touto smlouvou povolanými, nikoliv státními soudy, a která upravuje postup řízení takto vymezeného.

Tato smlouva, ačkoliv jest upravena také civilním řádem soudním, vzniká podle obecných pravidel práva obligačního a jest ji také z tohoto hlediska povšechně posuzovati. Než v jedné zásadní otázce liší se smlouva o rozsudím od typů smluv občanského práva.

Podle československého práva občanského všechna prohlášení stran, jež vykazují náležitosti v §§ 859—937 obč. zák. uvedené, jsou smlouvou právně relevantní. Ustanovení zvláštní o jednotlivých typech smluvních (§§ 938—1292 obč. z.) mají v právu občanském jen ten význam, že smlouva, vykazující znaky zvláštního typu smluvního, jest podrobena též ustanovením zvláštním, kdežto jinak vztahují se na ni předpisy o smlouvách pouze všeobecné. To jsou důsledky obecné závaznosti smluv naším právem občanským uznané.

Naproti tomu smlouva o rozsudím musí sice vykazovati všechny obecné znaky smluvní — vždyť jest smlouvou —, vedle nich však také všechny zvláštní znaky smlouvy o rozsudím a to pod sankcí neplatnosti. Vystupuje tu zřejmě vedle sebe neformálnost práva občanského proti přísně formalistickému stanovisku práva procesního.

Smlouva o rozsudím musí především býti zřízena písemně (§ 577 (3.) c. ř. s., § 767 o. s. p.). Pro smlouvu tu jest předepsaná oboustranná písemná forma. To však neznamena, že o smlouvě musí býti zřízena jediná listina, podepsaná oběma stranami. Předpis tento znamená pouze tolik, že projevi vůle smluvní musí se státi písemně. To se může státi různým způsobem a k uzavření smlouvy dochází způsobem obvyklým — učiněním nabídky a jejím přijetím —, pouze smluvní vůli nelze při uzavírání smlouvy o rozsudím projeviti s právní relevancí jinak, než písemně. Také veškeré změny smlouvy a její dodatky vyžadují též formy.

§ 1382 obč. zák., zákon ze dne 23. prosince 1917, č. 501 ř. z. o smlouvě pojišťovací, §§ 294, 308 ex. řádu a j.

Ježto smlouva o rozsudím se stává podkladem civilního procesu, jehož druhem řízení rozhodčí jest, a ježto strany pozdějšího rozhodčího řízení musí nutně býti totožny se smluvními stranami, uzavřevšími smlouvu o rozsudím, musí tyto strany míti způsobilost samostatně ve sporu jednati. Jest tedy další podmínkou kladenou na úmluvu o rozsudím procesní způsobilost stran (§§ 1, 2 c. ř. s., § 71 o. s. p.). Vzhledem k doslovu § 2 c. ř. s. a odst. 2. § 71 o. s. p. kryje se do jisté míry tato podmínka s předchozím požadavkem dispozice stran předmětem rozepře.

Nejdůležitější náležitostí smlouvy o rozsudím jest individualisace právní rozepře (§ 577 (1) a (2) c. ř. s., § 767 o. s. p.). Smlouva o rozsudím se musí vztahovati na určitou spornou věc, určitou právní rozepři, nebo na spory, které by mohly vzniknouti z určitého právního poměru. Již z podstaty a podkladu řízení rozhodčího, které spočívá na smlouvě stran, plyne, že řízení to může se konati jen mezi stranami, které smlouvu o rozsudím uzavřely. Jest tedy řízení rozhodčí omezeno pouze na spory mezi těmito stranami. To jest omezení jeho kompetence ve směru subjektivním. Řízení rozhodčí jest však omezeno též ve směru věcném. Již ve smlouvě o rozsudím musí býti označen určitý spor, který má býti rozhodnut. Jeho vymezení se děje asi tak, jako bývá obvyčejně označen spor v žalobě. Kromě toho však mohou býti určeny spory, o nichž má rozhodovati rozhodčí soud, poukazem na právní poměr (povinnostní vztah) mezi stranami.

Musí však v každém případě jíti o právní rozepři mezi stranami, nikoliv snad jen o pouhé rozhodnutí určité otázky skutkové. Pojem „právní rozepře“ není dostatečně jasný a není dosti spolehlivým vodítkem pro přesné rozlišení druhů řízení právě uvedených. Bude-li předmětná skutková otázka spornou, půjde jistě o „rozepři“ mezi stranami, otázkou ovšem bude, lze-li takovouto rozepři pokládati za rozepři právní.

Spolehlivější jest proto konstrukce podle stanovení povinnosti. Za právní normu lze považovati jen takové pravidlo, které stanoví povinnost. Tato povinnost právním řádem daná jest především jen abstraktní a jest úkolem určitých orgánů tuto povinnost konkretisovati vydáním normy stanovící povinnost konkrétní. Jedním z těchto orgánů jest také rozhodčí soud, stranami podle smlouvy k tomu povoláný.

V těch případech, v nichž jest spornou konkrétní povinnost a kde se oprávněný subjekt rozhodčím řízením domáhá vydání normy tuto konkrétní povinnost stanovící, jde o „právní rozepři“ ve smyslu § 577 c. ř. s. a o „spornou věc“ ve smyslu § 767 o. s. p. Naproti tomu v případech, kde jest

spornou jen určitá okolnost skutková, a strany se domáhají pouze autoritativního výroku v tom směru. má-li se věc tak či onak, nejde o právní rozepří ve smyslu civilněprávním.

Rozdíl obou případů v předchozím odstavci uvedených tkví právě ve výsledcích obou řízení o věci vedených. V prvním případě jest výsledkem norma stanovící povinnosti, v druhém prostý empirický úsudek o existenci či neexistenci určité skutkové okolnosti.

Sice i posléze uvedený úsudek má obyčejně v zápětí splnění povinnosti jedné ze stran, ale povinnost tato jest sama o sobě mezi stranami nespornou a jde jen o otázku, dopadá-li tato povinnost na jednu ze stran či nikoliv. To jest pak pouze závislé na skutkové okolnosti, jež se zjišťuje. Povinnost sama však není ani předmětem řízení ani není obsažena v jeho výsledku, totiž v úsudku o stavu skutkové okolnosti, který následkem toho není normou. Jen norma, stanovící povinnosti, může býti výsledkem civilního procesu a tedy i řízení rozhodčího.

Proto vynesení rozhodnutí o určité otázce skutkové na osobu třetí nelze považovati za smlouvu o rozsudím ve smyslu § 577 c. ř. s., resp. § 767 o. s. p., a osobu třetí, na niž byla věc vznesena, za rozsudího. Nauka i praxe označují tento případ za pouhé řízení smírčí, porovnání věci pouhou dohodou stran za spolupůsobení osoby třetí, jež se nazývá smírčím (arbitrátor) na rozdíl od rozsudího (arbiter). Rozdílnost funkcí obou těchto orgánů vyplývá z nahoře uvedeného rozdílu mezi výroky obou, zejména pak z toho, že jedině rozsudího lze považovati za orgán normotvorný.

Předpisy §§ 577 a násl. c. ř. s. a §§ 767 a násl. o. s. p. proto platí jedině pro řízení před rozsudím, neplatí však vůbec pro jiná byť i podobná řízení, tedy ani pro řízení smírčí. Nemusi pak ani úmluva o smírčím vykazovati zvláštních náležitostí, předepsaných civilním řádem soudním pro úmluvu o rozsudím.